

Profesor dr hab. Kazimierz Baran

Profesor Kazimierz Baran należy do grupy wybitnych polskich historyków prawa, kontynuuje i rozwija dzieło swych mistrzów i poprzedników: Michała Patkaniowskiego, Lesława Paulego, Wojciecha M. Bartla i Ireny Malinowskiej-Kwiatkowskiej. W swym dorobku naukowym ma znaczące pozycje traktujące o ustroju i prawie angielskim, w którego dziejach się specjalizuje, ale także o parlamentaryzmie polskim epoki nowożytnej czy nauce prawa.

Kazimierz Tomasz Baran urodził się 22 września 1944 r. w Krakowie, w zacnej rodzinie rzemieślniczej. Studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego rozpoczął w 1962 r., od 1965 r. łącząc je ze studiami na Wydziale Filologicznym. Stopień magistra prawa uzyskał w 1967 r., a dwa lata później stopień magistra filologii angielskiej. W latach 1967–1969 odbył aplikację sądową i zakończył ją egzaminem. Po studiach rozpoczął pracę jako asystent-stażysta w Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Z tą katedrą związał swe dalsze losy, obejmując stanowiska: asystenta (1968–1970), starszego asystenta (1970–1976), adiunkta (1976–2001) oraz profesora nadzwyczajnego UJ (od 2001 r.). W 2002 r. uzyskał tytuł profesora nauk prawnych. Od 2001 r. pełnił funkcję kierownika katedry.

Profesor K. Baran trzykrotnie miał okazję kontynuować swe studia w ośrodkach zagranicznych jako stypendysta w University of Wisconsin – Milwaukee (USA, 1980 r.), w Salzburgu (Austria, 1983 r.) oraz w Oxfordzie (1985 r. w ramach tzw. *Polish Hospitality Scheme*).

Studia prawnicze i filologiczne pozwoliły Mu swobodnie poruszać się w dziedzinie, którą wybrał jako jeden z najważniejszych przedmiotów swej aktywności naukowej – w dziejach ustroju i prawa angielskiego. Promotorem jego pracy doktorskiej, obronionej w 1976 r., był znakomity kanonista i znawca prawa angielskiego doc. dr hab. Wojciech M. Bartel, a temat pracy łączył elementy historii ustroju politycznego oraz prawa i procesu karnego: *Zbrodnia stanu (high treason) na tle walki o hegemonię między królem i parlamentem w Anglii w latach 1625–1649*. Obejmował dzieje rewolucji angielskiej, z uwzględnieniem jej najwcześniejszego etapu, jakże istotnego dla kształtowania się późniejszych zasad ustrojowych państwa i ochrony praw jednostki. Również rozprawę habilitacyjną K. Baran poświęcił dziejom nowożytnej Anglii, skupiając się na słabo opisanym w literaturze naukowej problemie położenia stron procesowych. Tytuł monografii brzmiał: *Strony procesowe przed angielskimi sądami karnymi doby Tudorów i wczesnych Stuartów (do 1640 r.)*¹. W tej rozprawie Autor przeprowadził niezwykle wnikliwą analizę zarówno pozycji oskarżonego w dawnym angielskim procesie karnym,

¹ *Strony procesowe przed angielskimi sądami karnymi doby Tudorów i wczesnych Stuartów (do 1640 r.)*, Kraków 1994.

jak i – z perspektywy oskarżyciela – rozmaitych metod wdrażania oraz popierania postępowania karnego przez Koronę i indywidualnych pokrzywdzonych. Te zjawiska przedstawił na tle drobiazgowo przestudiowanej angielskiej procedury sądowej ze wszystkimi jej osobliwościami, takimi jak *peine forte et dure*, *pious perjury* czy dobrodziejstwo kleru. W 1995 r. na podstawie tej monografii Rada Wydziału Prawa i Administracji UJ nadała Autorowi stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie powszechnej historii państwa i prawa.

Obok zagadnień z dziejów procesu karnego K. Baran zajmował się problematyką zbrodni stanu w Anglii w dobie Tudorów i Stuartów, publikując na ten temat anglojęzyczną monografię *High treason in England until the end of Stuart era* (Warszawa–Kraków 1982), uhonorowaną nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1983 r.² W trzech obszernych artykułach (w tym dwóch obcojęzycznych), sięgnął zaś do wczesnośredniowiecznej historii ustroju i prawa Anglii, badając powstanie stosunków wasalczych i kwestię rozpadu ustroju rodowego w tej epoce³. Kilka artykułów poświęcił też angielskiej problematyce ustrojowej, a zwłaszcza kształtowaniu się odpowiedzialności parlamentarnej ministrów w Anglii⁴.

Po habilitacji K. Baran dalej rozwijał swe zainteresowania historią prawa karnego w Anglii. Rezultatem było opublikowanie przezeń obszernej monografii poświęconej tej tematyce, a mianowicie *Z dziejów prawa karnego Anglii. Między Renesansem a Oświeceniem*⁵. Według opinii napisanej przez prof. dr. hab. Stanisława Waltosia, krakowskiego procesualistę, „świadczy [ona] o imponującej wiedzy autora i znakomitym warsztacie naukowym”, czyniąc go „dziś najlepszym znawcą dziejów prawa angielskiego w Polsce”.

W podobnym nurcie badawczym została utrzymana druga monografia prof. K. Barana pt. *Dzieje przestępstw politycznych w Anglii. Między średniowieczem a współczesnością*⁶. Autor umieścił analizę przestępczości politycznej na tle rozwoju konstytucjonalizmu angielskiego *à travers des siècles*, omawiając przy okazji największe procesy polityczne w dziejach Anglii (F. Throckmorta, hrabiego Strafforda, króla Karola I Stuarta, lorda Danby’ego i innych). Niezależnie od skrupulatnej analizy karnego prawa materialnego stosowanego względem przestępczości politycznej w Anglii Autor przedstawił w tej monografii ewolucję zasad, na których była i jest do dziś oparta odpowiedzialność karna w Albionie, a także model procesowy stosowany w jurysdykcji przestępstw politycznych, nader odmienny od modelu mającego zastosowanie względem przestępstw po-

² Poprzedzoną cyklem artykułów: *Tortury w angielskim procesie karnym*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” (dalej: CPH) 1979, t. 31, z. 2, s. 57–76; *Proces Strafforda na tle dziejów zdrady głównej w Anglii*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1981, r. 14, s. 37–70.

³ *Stosunek wasalczy w świetle praw i literatury anglosaskiej Brytanii*, CPH 1970, t. 22, z. 2, s. 1–29; *Decay of kindred as viewed in terms of Anglo-Saxon laws and literature*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 1977, vol. 10, s. 157–174; *Die Ausbreitung der Vasalitätbeziehung und die Rechtsstellung des Vasallen in anglesächsischen England [w:] Vorträge zur Geschichte des Privatrechts in Europa*, „Ius commune – Sonderhefte”, Frankfurt am Main 1981, s. 105–126.

⁴ *Impeachment a początki odpowiedzialności politycznej ministrów w Anglii*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Prawnicze” 1971, z. 51, s. 7–30; *King versus Parliament, Rediscussion of constitutional cases illustrative of the Stuart reign until 1642*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Prawnicze” 1979, z. 86, s. 7–32.

⁵ *Z dziejów prawa karnego Anglii. Między Renesansem a Oświeceniem*, Kraków 1996.

⁶ *Dzieje przestępstw politycznych w Anglii. Między średniowieczem a współczesnością*, Kraków 2000.

spolitych. Angielskiego procesu karnego dotyczyły także dwa obszernie artykuły – jeden o genezie i ewolucji ławy przysięgłych, a drugi na temat typowego *state trial* w czasach Tudorów (sprawa F. Throckmorta)⁷.

Sporo miejsca w swej twórczości naukowej prof. K. Baran poświęcił zagadnieniom związanym z historią ustroju i prawa polskiego. Interesowały go zarówno kształtowanie się specyficznego modelu ustrojowego i dzieje parlamentaryzmu, jak i historia prawa sądowego. Pisał także o nauczaniu prawa na UJ, kreśląc sylwetki naukowe kilku profesorów związanych z wydziałem w różnych epokach, od średniowiecza po czasy nam współczesne⁸, a także o nauczaniu historii dzisiaj⁹.

Profesor K. Baran był wielokrotnie zapraszany do poprowadzenia cykli wykładów w zagranicznych ośrodkach naukowych: Institute of European Studies w Wiedniu (w semestrach wiosennych 1986, 1987 i 1994 r. wykładał tam historię Europy Wschodniej i historię ludności żydowskiej w Europie Wschodniej); Cleveland State University (w ciągu sześciu tygodni w lipcu i sierpniu 1990 r. przeprowadził cykl wykładów na temat *Poles and Jews: coexistence and conflict*); Uniwersytecie Stanforda w USA (gdzie dwukrotnie, w semestrach wiosennych 1992 i 1993, prowadził wykłady na temat historii ustroju w Europie Wschodniej oraz porównawczej historii prawa). Uczestniczył także w licznych konferencjach poświęconych historii prawa, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, prezentując na nich referaty naukowe. Wypada wspomnieć konferencję w Weśprem (Węgry, 1982) z referatem *Die Hauptentwicklungstendenzen des Straf- und Verwaltungsrechtes und Verfahrens in Polen*, w Barcelonie (1987) z referatem *The reac-*

⁷ Powstanie i ewolucja angielskiej ławy przysięgłych (między średniowieczem a XIX stuleciem) [w:] *Szkice z dziejów ustroju i prawa poświęcone pamięci Ireny Malinowskiej-Kwiatkowskiej*, red. M. Kwiecień, M. Małecki, Kraków 1997, s. 39–60; *Z dziejów procesów o zbrodnię stanu. Sprawa Throckmorta (1554 r.) w Anglii epoki Tudorów* [w:] *Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*, t. V, red. J.S. Matuszewski, Łódź–Kraków 2000, s. 85–98.

⁸ *Procedure in Polish-Lithuanian parliament from the sixteenth to eighteenth centuries* [w:] *Parliaments, Estates and Representation*, 22 Nov. 2002, *International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions*, Ashgate Publishing Ltd, Farnham 2002, s. 57–69; *The tradition of Roman republicanism among the Polish nobiliary class, 15th through 18th centuries* [w:] *Panta Rei. Studi dedicati a Manlio Bellomo*, t. I, Roma 2004, s. 179–190; *Cracow's involvement in Poland's constitutional and cultural developments* [w:] *Five Hundred Years Anniversary of the Adoption of Nihil Novi Statute of 1505, 56th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions*, Kraków 2005, s. 17–23; *The constitutional uniqueness of the Polish-Lithuanian Commonwealth from the sixteenth to eighteenth century* [w:] *Die Reiche Mitteleuropas in der Neuzeit, Integration und Herrschaft*, Hg. A. Perłakowski, R. Bartzak, Kraków 2009, s. 97–108; *Jan z Turobina* [w:] *Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 81–87; *Irena Malinowska-Kwiatkowska (1925–1994)*, CPH 1995, t. 47, z. 1–2, s. 303–304; *Wspomnienie o Profesor dr hab. Irenie Malinowskiej-Kwiatkowskiej (1925–1994)* [w:] *Szkice z dziejów ustroju i prawa poświęcone pamięci Ireny Malinowskiej-Kwiatkowskiej*, red. M. Kwiecień, M. Małecki, Kraków 1997, s. 11–12; *Stanisław Grodziski (sylwetka naukowa)* [w:] *Ustrój i prawo w przeszłości dalszej i bliższej. Prace dedykowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 50-lecie pracy naukowej*, red. J. Malec, W. Uruszczak, Kraków 2001, s. 9–14; *Stanisław Grodziski jako badacz Sejmu polskiego i monarchii habsburskiej* [w:] *Drogi i bezdroża nauk historyczno-prawnych*, red. M. Małecki, Bielsko-Biała 2010, s. 13–20; *Akcenty anglosaskie w twórczości naukowej profesora Wojciecha Marii Bartla*, „W Służbie Nauki” 2006, nr 12, s. 31–34; *Uniwersytet Jagielloński od Fundacji Kazimierzowskiej do schyłku XVIII w.* [w:] *Urbs Celeberrima. Księga pamiątkowa na 750-lecie lokacji Krakowa*, red. A. Grzybowski, Z. Żygulski, T. Grzybowska, Kraków 2008, s. 434–479.

⁹ *Legal history in Poland: research and instruction. Past and present* [w:] *Rättshistoria i förändring (Legal history in change)*, ed. K. Modéer, Lund 2002, s. 305–318.

tions of the mob at Tyburn executions, w Ołomuńcu (1997) z referatem *Controversies on Christian values in the project of Polish Constitution*, w Sztokholmie (1997) z referatem *Legal history in Poland: research and instruction. Past and present*, w Lublinie (KUL, 1999) z referatem *Nineteenth century: Constitutional law versus American common law. Law of evidence perspective*, nade wszystko zaś w Erice na Sycylii (1998), gdzie podczas konferencji w prestiżowej School of Ius Commune prof. K. Baran wygłosił dwa referaty na temat: *Polish law of the past as affected by Roman and Canon law (Middle Ages through Enlightenment). The survey of substantial law and procedure*. Duża część wystąpień konferencyjnych została opublikowana. Inne pozostają w aktach kongresów.

W swej aktywności akademickiej prof. K. Baran często łączy swą wiedzę prawniczą z umiejętnościami anglisty. Jest bowiem znakomitym tłumaczem, nie tylko sądowym (w 1991 r. został ustanowiony tłumaczem przysięgłym języka angielskiego w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Krakowie), ale przede wszystkim podejmującym się translacji trudnych, prawniczych tekstów naukowych. Jego osiągnięcia w tej dziedzinie obejmują dziesiątki tekstów z dziedziny historii prawa, ale także prawa karnego, cywilnego, rolnego, finansowego i tym podobnych, przeznaczonych do publikacji w kraju bądź za granicą, względnie do wygłoszenia na konferencjach międzynarodowych. Powierzane mu do przekładu teksty niejednokrotnie cechuje duża złożoność poruszanej problematyki. Zwykle umiejętności translatorskie – bez dodatkowej wiedzy prawniczej po stronie tłumacza – nie gwarantowałyby należytego poziomu przekładu. Przykładem większego zbiorowego opracowania w znacznej części przetłumaczonego przez prof. K. Barana na język angielski mogą być „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze”, nr DCXLVIII, pt. *Humanitarian Traditions of the Polish Criminal Procedure*, a także tłumaczenie konstytucji *Nihil novi* sejmu radomskiego¹⁰. Profesor znany ze swej życzliwości, mimo licznych obowiązków, nigdy nie odmawiał wsparcia translatorskiego potrzebującym kolegom. Także i piszący te słowa miał okazję wielokrotnie korzystać z uprzejmości i czynności Jubilata.

Profesor K. Baran brał również aktywny udział w działalności organizacyjnej na rzecz macierzystej uczelni. W 1973 r. wraz z prof. Lesławem Paulim był organizatorem dużej międzynarodowej konferencji historyczno-prawnej. W 2005 r. uczestniczył w przygotowaniach odbywającego się w Krakowie kongresu International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions: *Five Hundred Years Anniversary of the Nihil Novi Statute*. Przez wiele lat organizował i prowadził cykle wykładów w Szkole Letniej Kultury i Języka Polskiego UJ, przeznaczonych dla cudzoziemców, poświęconych polskim dziejom i kulturze. W 1997 r. na prośbę Jego Magnificencji Rektora UJ udzielił on istotnej pomocy pracownikom Uniwersytetu dokonującym przekładu na język angielski polskiej ustawy o szkolnictwie wyższym. Wykonanie tej pracy ułatwiło UJ starania o dotację z Mellon Foundation.

Profesor K. Baran jest znany z niezwykle sumiennego wypełniania obowiązków dydaktycznych na UJ. Na Wydziale Prawa prowadził on wszystkie typy zajęć (wykłady, proseminaria, seminaria, ćwiczenia) z zakresu historii prawa i ustroju, a także wykłady

¹⁰ *Humanitarian Traditions of the Polish Criminal Procedure*, ed. S. Waltoś, Warszawa–Kraków 1983. Ta praca otrzymała Nagrodę Zespołową Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1984 r.; *The decrees of King Alexander adopted at the Sejm held in Radom 1505*, transl. and footnote-commented by K. Baran [w:] *Radomiensis Conventionis Decreta Alexandrii Regis*, Radom 2005, s. LVI–LXIII.

w języku angielskim z przedmiotów *Fundamentals of Anglo-American and Polish legal system* oraz *Legal English*. Znakomita znajomość materii wykładowej, duża erudycja, olbrzymia kultura osobista i niezmienna życzliwość dla studentów-słuchaczy powodują, że wykłady przyciągały szerokie audytorium. Jako dydaktyk prof. K. Baran jest niezwykle wysoko ceniony przez studentów, co potwierdzają wyniki corocznych ankiet prowadzonych na wydziale i wysoka frekwencja na Jego zajęciach.

Jako kierownikowi katedry udało Mu się skupić grono współpracowników, którzy mimo różnic osobowości, charakterów (niełatwych – jak to zwykle w nauce bywa) i poglądów pozostają na co dzień przyjaciółmi. Zawsze uśmiechnięty i życzliwy, zachowujący pogodę ducha wobec przeciwności losu jest dla nas punktem odniesienia w tych często niespokojnych czasach. Stanowi jednocześnie rzadki wzór postawy, w której wyrozumiałość i cierpliwość wobec niedostatków bliźnich łączy się nie z nihilizmem i zo-bojętnieniem, lecz z konsekwentnym trzymaniem się zdecydowanych zasad życiowych.

Marcin Kwiecień

